Natur- og Biodiversitetspolitik
2024-2028

Ikast-Brande
Kommune

Indhold

Forord	3
Visioner	5
Politikkens formål og opbygning	7
Bynatur og grønne områder	8
Vild natur	10
Formidling og oplevelser i naturen	12
Fakta	14

Forord

Det, du sidder med i hænderne, er første udgave af Ikast- Brande kommunes natur- og biodiversitetspolitik og selvom man med rette kan hævde, at den natur- og biodiversitetskrise, vi står midt i, kalder på en grøn revolution, er vores politik udtryk for det stik modsatte. Den er snarere at betragte som et lille skridt i den rigtige retning.

Gennem generationer har vi fjernet os mere og mere fra det, der er vores udgangspunkt; naturen, og hvis vi skal genskabe vores relation hertil, på det stærkeste fundament, kræver det, at vi får så mange som muligt med til at bakke op om en grønnere dagsorden. Selvom jeg af og til kan blive grebet af utålmodighed og frustration over, at vi ikke flytter os hurtigere på den naturpolitiske dagsorden, så ved jeg jo godt, at der - hvor det for alvor flytter noget – er, når og hvis denne udvikling er forankret på det bredeste folkelige fundament. Det betyder, at vi skal flytte os i et tempo, hvor flertallet kan følge med. Det er både en svær øvelse og balance, men den er nødvendig, og det er denne natur- og biodiversitetspolitik også et forsøg på.

Jeg mener, at det er vigtigt, at vi minder hinanden om vores ophav. Mennesker er lige så meget natur som planterne og dyrene og siden de første mennesker gik på jorden, har vi udviklet os i tæt samspil med naturen.
Naturen har værdi i sig selv, og den har krav på, at vi passer på den. Ikke kun ud fra et perspektiv om, at naturen på mange måder kan være nyttig for mennesket, men i lige så høj grad fordi naturen simpelthen er uerstattelig. Alle de arter vi lever side om side med på denne planet, er her i min optik, lige så meget i deres egen ret som os.

I dag bor mange mennesker i byerne, og den vilde natur er mindre tilgængelig i det daglige. Denne udvikling har selvfølgelig på en lang række parametre bidraget til, at livet på denne jordklode er blevet lettere, men det er også sket med den konsekvens til følge, at vores naturforbundethed og naturforståelse er blevet udfordret.

Grundtvig er i anden sammenhæng citeret for at sige, at det, man ikke forstår, kan man ikke elske. Jeg tror, at dette citat er meget indrammende for det, vores natur- og biodiversitetskrise er rundet af. Vi kan godt læse om arternes uddøen og temperaturstigninger. Vi kan godt forstå, at det nok ikke er så godt. Ja, vi kan nok endda nå til den konklusion, at nogle burde gøre noget ved det, men vi kan ikke mærke det.
Derfor er min påstand også, at jo mere vi kommer i naturen, og jo flere kropslige og mentale erfaringer vi har med den, desto bedre forudsætninger har vi for at relatere os til naturen og passe på den.

En natur- og biodiversitetspolitik skal derfor gå på to ben. Den skal dels formulere nogle visioner og handlinger, der bringer naturen et bedre sted hen, end den ville være kommet foruden en politik, der satte retning, men den skal også gerne bidrage til at skubbe til vores naturforbundethed, naturforståelse og natursyn som helhed.

Vi har udviklet et antropocentrisk natursyn, der har en menneskecentrerethed som sit udgangspunkt. Jeg mener, at et mere økocentrisk natursyn, hvor vi ser os selv som en del af den større helhed, er fuldstændig afgørende for klodens fremtid.

Nu starter vi med de små skridt, men selv de mindste skridt er vigtige og de får endnu større betydning, hvis vi træder dem sammen.

God læselyst.

Kasper Pauli Pedersen
Viceborgmester,
Formand for Klima-, Natur- og Bæredygtighedsudvalget

Visioner

Vision 1

I Ikast-Brande Kommune ønsker vi mere vild natur, der kan sikre forbedring af biodiversiteten på både kommunale og private arealer.

Vision 2

I Ikast-Brande Kommune ønsker vi at forvalte og beskytte eksisterende sårbare naturværdier og gøre en særlig indsats for at passe på sjældne og truede arter.

Visioner

Vision 3

I Ikast-Brande Kommune ønsker vi, at alle børn og unges naturviden og naturforbundethed styrkes gennem oplevelser og oplysning.

Vision 4

I Ikast-Brande Kommune ønsker vi – i samarbejde med borgere og virksomheder – at sikre plads til naturen i planer og projekter, hvor det er relevant.

Politikkens formål og opbygning

På baggrund af de fire visioner er der udarbejdet ti målsætninger med tilhørende handlinger. Målsætningerne med de tilhørende handlinger er opdelt i tre indsatsområder:

- Bynatur og grønne områder
- Vild natur
- Formidling og oplevelser i naturen

Målsætningerne er opdelt i de tre indsatsområder for blandt andet at understøtte de forskellige natur-begreber. Bynatur og grønne områder adskiller sig eksempelvis både i indhold og formål fra den vilde natur.

Politikken er tænkt som et politisk besluttet arbejdsværktøj til brug for administrationen i dennes daglige arbejde med natur- og biodiversitetsområdet, ud over det i forvejen lovbestemte.

Natur- og Biodiversitetspolitikkens målsætninger og handlinger revideres hvert 4. år efter behandling i fagudvalg og Byråd. Der gøres status over arbejdet med gennemførelse af politikken hvert 2. år i Klima-, Natur- og Bærdygtighedsudvalget, hvor der kan foretages mindre ændringer i målsætninger og handlinger.

I forbindelse med vedtagelsen og den efterfølgende revidering hvert 4. år vil politikken bliver offentliggjort på kommunens hjemmeside i fire uger. I den sammenhæng vil borgerne m.fl. have mulighed for at kommentere på politikken.

Bynatur og grønne områder

I Ikast-Brande Kommune er der i de fleste byer områder med natur inde i byen, både natur som er beskyttet af naturbeskyttelsesloven, men også natur som ikke er beskyttet. Bynaturen kan være store grønne områder, men det kan også være store gamle træer, en stribe af vilde blomster eller et fint krat.
Bynatur ligger spredt rundt i vores byer og er med til at trække naturen ind, hvor vi bor. Naturen i byen kan være med til at gøre byen mere attraktiv at se på og opholde sig i, men den kan også have en mere praktisk funktion: Træerne i byen er med til at sænke temperaturen i byen om sommeren, og de grønne områder kan medvirke til klimasikring i forbindelse med store regnvejrshændelser.

For at gøre byerne attraktive vil Ikast-Brande Kommune derfor arbejde på at fastholde og forbedre vores bynatur og grønne områder. Vi vil derfor arbejde på, at vores bynatur og grønne områder både får en høj biodiversitet med mange arter, men også får en høj naturværdi ved, at arealerne får ro og kontinuitet, til at de mere sjældne og krævende arter får tid til at indvandre.

Målsætning 1: Andelen af bynatur skal søges øget.

Målsætning 2: Biodiversiteten og naturværdien skal søges øget på kommunale arealer.

Målsætning 3: Driften af kommunale arealer skal i videst muligt omfang ske med henblik på at værne om biodiversiteten og øge naturværdien.

Målsætning 4: Kommunens egne skovarealer skal søges bevaret og udviklet, så biodiversiteten øges.

Handlinger

- Der udarbejdes et inspirationskatalog med virkemidler til brug i lokalplanlægningen til at øge biodiversiteten.

- Der indtænkes i videst muligt omfang arealer til bynatur i forbindelse med planlægningen for nye boligområder. I den forbindelse skal eksisterende naturværdier, herunder ældre træer og beplantninger, så vidt muligt bevares i forbindelse med udarbejdelsen af nye lokalplaner.

- Regnvandshåndteringen bruges aktivt til at øge naturindholdet og skabe synergi med klimatilpasning.

- Kommunen udarbejder plejeplaner for grønne arealer i kommunale udstykninger, hvor grundejerforeningen så efterfølgende tilskyndes til at varetage driften i overensstemmelse med plejeplanerne.

- Der tages hensyn til eksisterende, kommunale grønne arealer, og de bevares i videst muligt omfang som grønne åndehuller for byens borgere.

- Det tilstræbes at få udarbejdet plejeplaner for de kommunalt ejede grønne områder, træer samt vejrabatter. Plejeplanerne gøres digitale og tilgængelige for borgerne via BorgerGis.

- Værdifulde vejrabatter søges driftet med henblik på at øge naturværdien.

- Kommunens trækapital søges bevaret og øget med naturligt hjemmehørende arter, og der kan efter nærmere kriterier udvælges særligt værdifulde enkelttræer, der får lov at blive stående indtil, de går til grunde af naturlige årsager.

- De kommunalt ejede skove skal søges driftet med henblik på at øge biodiversiteten.

- Mulighederne for etablering af små bynære og artsrige ”borgerskove” afsøges. Skovene skal plantes af kommunens borgere, og biodiversitetstiltag vægtes højt.

Naturværdi

Værdien af bynaturen og de grønne områder kan opgøres på flere måder: Man kan tale om en høj biodiversitet eller en høj naturværdi. Biodiversitet handler som udgangspunkt kun om antallet af arter, uden at der nødvendigvis skeles til hvilke arter. Der kan derfor være rigtig mange almindelige arter og for den sags skyld også invasive arter på et areal med høj biodiversitet. Når vi taler om naturværdi skal arealet ikke kun indeholde almindelige arter, men også flere mere krævende og mere følsomme arter, som har brug for mere kontinuitet, ro og næringsfattige forhold.

Vild natur

I Natur - og Biodiversitetspolitikken er vild natur al natur, der er beskyttet efter naturbeskyttelsesloven. Natur er derfor både søer, vandløb, heder, moser, enge og overdrev. Derudover har visse, typisk mindre skovområder som egekrat og øvrige oprindelige skovrester også karakter af vild natur. Store dele af naturen i kommunen ligger spredt omgivet af dyrkede arealer og nåletræsplantager. Det betyder, at naturen er fragmenteret, og det gør det svært for dyr og planter af sprede sig rundt i landskabet. Dette gælder også for kommunens sjældne og sårbare arter.

Størstedelen af den beskyttede natur i kommunen er privatejet, en mindre del er statsejet, og Ikast-Brande Kommune ejer selv kun en lille del. Realiseringen af Natur- og Biodiversitetspolitikkens visioner skal derfor ske i samarbejde med private lodsejere. Samarbejdet skal sikre en forbedring af biodiversiteten ved at skabe sammenhænge mellem naturarealer, udføre naturpleje og understøtte de sjældne og sårbare arter.

Målsætning 5: Biodiversiteten og naturværdien søges øget i eksisterende naturområder.

Målsætning 6: Levevilkårene for sjældne og truede dyr og planter, der er egnstypiske for kommunen, søges forbedret.

Målsætning 7: Naturområder søges genoprettet og sammenbundet, og det tilstræbes at skabe sammenhæng mellem vandløbene i ådalene og den omgivende natur.

Handlinger

- Naturindholdet i eksisterende naturområder søges forbedret ved eksempelvis naturpleje og hydrologiprojekter, herunder klima-lavbundsprojekter, hvor naturlige vandstandsforhold genskabes. Der arbejdes i den forbindelse med større, sammenhængende græsningsprojekter i kommunens ådale.

- Der kan oprettes naturplejegrupper med frivillige borgere, som udfører naturpleje, på både kommunale og private arealer.

- Ved særlige, værdifulde og sjældne arter samt naturtyper arbejdes der med grønne partnerskaber mellem kommunen og eksempelvis lodsejere, virksomheder og/eller interesseorganisationer. Der kan i den forbindelse arbejdes med eventuelle opkøb af driftsrettigheder, aftaler om særlige driftsformer eller andet, som kan tilgodese de pågældende arter og naturtyper.

- Der arbejdes med kortlægning af sårbare og sjældne arter. På baggrund af dette kan der udpeges fokusarter, hvorefter der udarbejdes indsatsplaner for hver enkelt art. Denne liste med fokusarter udarbejdes og revideres løbende.

- Der oprettes en naturplejepulje, hvor borgere kan søge et engangsbeløb til naturpleje og naturforbedrende projekter. Græsningsprojekter og projekter, der understøtter fokusarter eller andre sjældne arter, vil være højt prioriterede ved fordelingen af midler fra puljen.

- Vandløb skal så vidt muligt have naturlig hydrologi og dynamik i samspil med ådalene. I større vandløbsprojekter arbejdes der med naturforbedrende tiltag på de omkringliggende arealer.

- Ved revision af vandløbsregulativer arbejdes der mod mere skånsom og biodiversitetsfremmende vandløbsvedligeholdelse på de strækninger, hvor der fortsat foretages vedligeholdelse.

- Der udarbejdes en sø-kampagne, hvor lodsejere bliver oplyst om, hvordan de kan forbedre deres søer og omgivende arealer for at tilgodese padder, vandhulsinsekter og andre dyr.

Formidling og oplevelser i naturen

I Ikast-Brande Kommune har vi meget og varieret natur samt flere sårbare og sjældne arter, da kommunen både har kuperet og varieret landskab øst for den jyske højderyg og det mere flade sletteland-skab med hede og plantager vest for højderyggen. Der er derfor god mulighed for at formidle viden om naturen og dens forskellighed til kommunens borgere. Spændende formidling af naturen er med til at inspirere flere til at komme ud – og til at øge viden, naturforbundetheden og forståelsen for naturen. Børn og unge er en særlig målgruppe for naturformidlingen, da viden og forståelse for naturen grundlægges tidligt i livet. Borgerne i kommunen bør have let adgang til at opleve naturen. Via formidling og oplevelser i naturen vil borgerne kunne opleve en større naturforbundethed og derved en større forståelse for behovet for beskyttelsen af naturen.

Målsætning 8: Borgernes viden om vild natur og biodiversitet søges øget.
Målsætning 9: Der skal skabes flere oplevelser for borgerne i naturen, og borgernes naturforbundethed søges øget.
Målsætning 10: Det skal være nemt for borgerne at komme ud i naturen.

Handlinger

- I forbindelse med udpegning af fokusarter formidles viden om disse arter til borgerne via foredrag, hjemmeside, naturvandringer og sociale medier.

- I forbindelse med større naturpleje- samt restaureringsprojekter udarbejdes der formidlingsmateriale om indsatsen.

- Borgerne opfordres til at deltage aktivt i at pleje naturarealer i Ikast-Brande Kommune for at øge naturforbundetheden, og der arbejdes med naturplejedage med borgere, herunder børn.

- Eksisterende gå-ruter og naturperler beskrives og formidles til borgerne via hjemmeside og sociale medier, så borgerne bliver bevidste om kommunens fantastiske natur. Borgerne opfordres til at dele deres lokalviden om konkrete områder.

- Der afholdes naturvandringer på de enkelte lokaliteter efterhånden, som eksisterende gå-ruter og naturperler beskrives.

- I forbindelse med sø-kampagnen udarbejdes formidlingsmateriale til borgerne om livet i søer og vandhuller, og herunder vil der kunne tilbydes foredrag til skoler om livet i vandhuller og søer.

- Der arbejdes med, at borgerne på en nem måde kan melde kommunale naturmæssigt værdifulde grøftekanter, arealer samt træer ind til kommunen.

Vandområdeplaner

Danmark skal leve op til EU's krav om at beskytte vandmiljøet i alle medlemslande. Disse krav er beskrevet i Vandrammedirektivet og går ud på, at alt overfladevand og grundvand skal sikres god økologisk tilstand.

Dette skal vi gøre blandt andet ved at:

- forbedre tilstanden i vandløbene ved at forbedre de fysiske forhold for eksempel ved genslyngning af vandløbet eller ved at skabe levesteder for vandløbsdyr og -planter ved udlægning af sten og træ i vandløbet,
- forbedre tilstanden i vandløb og søer ved at reducere forureningen fra for eksempel hjem/ejendomme uden kloak, renseanlæg og/eller kloakoverløb,
- forbedre tilstanden i søer ved at reducere udledning af fosfor til søerne.

I praksis betyder det blandt andet, at kommuner skal fjerne spærringer og restaurere vandløb, etablere nye vådområder og restaurere søer. Vandområdeplanerne er bindende for en kommune, og kommunen skal udføre de indsatser, som staten beskriver i vandområdeplanerne. Ikast-Brande Kommune har eksempelvis igangværende eller gennemførte vandløbsprojekter ved Holtum Å, Hygild Dambrug, Kidmose Bæk, MES Sø, Risbjerg Bæk og Agerskov Dambrug.

Fredede områder

Fredninger har i mere end 100 år været et vigtigt redskab til at beskytte landskaber, naturen, dyr og planter og deres levesteder. Fredninger kan være meget forskellige og kan varetage flere hensyn på en gang, herunder beskyttelse af flora og fauna, landskaber, kulturspor, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier. En fredning er den mest vidtrækkende beskyttelsesform, der lægger en række væsentlige begrænsninger på naturarealers anvendelsesmuligheder. Af fredede områder i kommunen kan nævnes Munklinde Mose, Linnebjerg Bakkeø, Brandlund Mose, Bølling Sø, Påruphede samt Lundmosen og Grønmosen. For at opnå og leve op til formålet med en fredning kan kommunen gennemføre pleje på fredede, ikke-statsejede arealer. Størstedelen af kommunens fredninger er privatejede fredninger, hvor kommunen har mulighed for at gennemføre plejeforanstaltninger.

§ 3-beskyttet natur

En stor del af den danske natur er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3. De § 3-beskyttede naturtyper er moser, enge, heder og overdrev, samt søer over 100 m2 og nærmere udpegede vandløb. Naturbeskyttelseslovens § 3 omfatter et generelt forbud mod at foretage ændringer i tilstanden af de beskyttede naturområder. Beskyttelsen af disse naturtyper er et af de væsentligste instrumenter til at beskytte naturområderne, beskytte levestederne for de vilde planter og dyr og dermed bidrage til beskyttelsen af arterne, samt beskytte den danske biodiversitet. Lovbestemmelsen skal af kommunerne forvaltes restriktivt. Bestemmelsen er udtryk for en generel samfundsmæssig interesse i, at de beskyttede naturtyper opretholdes og ikke løbende forringes. Det er således ikke begrundelse nok for indgreb i en beskyttet naturtype, at der er påvist en væsentlig jordbrugs- eller anden økonomisk eller rekreativ interesse i, at et indgreb finder sted.

Natura 2000-områder

Natura 2000-områderne er et netværk af beskyttede områder i EU. Områderne skal bevare og beskytte naturtyper og vilde dyre- og plantearter, som er sjældne, truede eller karakteristiske for EU-landene. I et Natura 2000-område skal der sikres eller genoprettes en gunstig bevaringsstatus for de forskellige naturtyper og arter, som området er udpeget for. Gunstig bevaringsstatus betyder, at arterne og naturtyperne er beskyttet i tilstrækkeligt omfang til, at naturtyper og levesteder ikke går tilbage, og at arterne på lang sigt kan opretholde levedygtige bestande, og naturtyperne kan bevare sine særlige karakteristika.

Ikast-Brande Kommune har fem Natura 2000-områder, som helt eller delvist ligger i kommunen. I disse områder i kommunen har Ikast-Brande Kommune derfor en særlig forpligtigelse til at beskytte arter og naturtyper, som området er udpeget for. Kommunen skal derfor gøre en aktiv indsats for at sikre eller genoprette naturen. Kommunen er også underlagt særlige krav og betingelser, når de skal træffe afgørelse eller vedtage planer, der kan påvirke Natura 2000-områder.

Følgende Natura-2000 områder ligger helt eller delvist i kommunen:

- Harrild Hede, Ulvemosen og heder i Nørlund Plantage
- Mose ved Karstoft Å
- Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov
- Stenholt Skov og Stenholt Mose
- Store Vandskel, Rørbæk Sø, Tinnet Krat og Holtum Ådal øvre del

Beskyttede arter

Flere dyre- og plantearter i Danmark er beskyttede efter flere lovgivninger. Nogle arter er beskyttede efter dansk lovgivning ved at de er fredede. For eksempel er alle danske orkidé-arter fredede og må ikke indsamles. Det samme gælder for en lang række sommerfuglearter og fugle. Andre arter er kun fredede i visse perioder, da der er fastsat jagt- eller fisketid på arten en del af året.En række arter er, ud over at være beskyttede efter dansk lovgivning, også beskyttede efter EU's habitatdirektiver – det gælder blandt andet de såkaldte Bilag IV-arter, som ikke kun er beskyttede i sig selv, men beskyttelsen gælder også deres yngle- og rasteområder.